

گوی و اسب و میدان . . .

مثلثی از اصالت

هنگامی که سخن از تمدن ایرانی به میان می‌آید، در ذهن ما ایرانی‌ها نام آثار و بناهای ارزشمندمان یا سلسله‌های تاریخ کشورمان تداعی می‌شود. اما تمدن ایرانی را فقط در بناهایی که به یادگار مانده است، نباید جست‌وجو کرد. ریشه هویت ایران را می‌توان در جایی مشاهده کرد، که بسیاری از ما خود از آن بی‌خبریم. مانند بازی‌ها، فرهنگ‌ها و ورزش‌هایی که امروزه جهانی شده‌اند و در خود ایران فراموش شده... چوگان یکی از همین موارد است. فعالیتی که امروزه در سطح بین‌الملل جایگاه ویژه‌ای دارد، اما در این میان جای کشوری که مادر آن است، خالیست. در تاریخ ایران چوگان نه تنها یک تفریح بود، بلکه در جای جای زندگی خاص و عام انسان‌ها مثل ادبیات، شعر، نقاشی و حتی عشق ریشه داشت. چوگان از ایران آمد و در ایران از یاد رفت...

عسل فاطمی

Photo by: Asal Fatemi

در تمامی کتب و منظومه‌های ادبی و دیوان اشعار کشورمان، گوی و چوگان نقش اساسی دارد. در جای جای منظومه زیبای خسرو و شیرین، سخن از اسب و گوی و چوگان موضوع اصلی قصه است، هم‌چنین در بسیاری از مینیاتورها، عکس‌ها و نقاشی‌های تاریخی و دیگر صنایع دستی ایران زمین، چوگان نمادی از اسالت و فرهنگ غنی ایرانی است. رودکی، فردوسی، سعدی، نظامی، ناصرخسرو

روی اسب در میدان چوگان می‌تازید، این حرکات تمرینی برای درک بهتر رزم و توانایی در پیروزی و به‌کارگیری تاکتیک بود و سرانجام امروز در دوره جنگ‌های زمینی با اسب سپری شده، این ورزش به صورت یکی از زیباترین و مفرح‌ترین ورزش‌ها درآمده است.

ورزش چوگان در زندگی مردمان کهن ایران زمین آن‌چنان درآمیخته بود و آن‌قدر ارزش داشت که

رئیس فدراسیون چوگان، این ورزش را یگانه ورزشی می‌داند که در همه جهان بر ایرانی بودن آن اعتقاد و تأیید است. چوگان اولین ورزش تیمی دنیاست و اولین توپی که بشر اختراع کرده، گوی چوگان بوده است و هم‌چنین اولین میدانی که برای اجرای مسابقات و بازی منظور شد، میدان چوگان بود. این‌ها ویژگی‌های خاص این ورزش زیباست که جهانیان اعتبار ایران را به‌عنوان مبداء و سرزمین مادری آن رسمیت می‌شناسند.

حوزه ایلخانی زاده از تاریخ این ورزش که ۰۰۰۳ سال سابقه دارد و از نقش آن در زندگی جاری مردمان گذشته یاد کرده و می‌گوید: «در روزگارن کهن که اسب مهم‌ترین نقش را در کارزار و جنگ داشته است، مردم در زمان جنگ سپاهیان، مدافع مرزها می‌شدند، این ورزش را برای آمادگی رزمی و تقویت قوای جسمی و آشنایی با فنون نبرد با نیزه و شمشیر و مانور اسب‌ها در میدان رقابت و مبارزه به کار می‌بردند و خود را برای روز پیکار با دشمن آماده می‌کردند و از سویی برای سربازی که بر

جدول مسابقات چوگان در سال ۱۳۸۷

ردیف	نوع	سقف	هندیکاپ	امتیاز	مکان	زمان
۱	جام سرهنگ آصف جا	مانژ	صفر تا ۲	۲	نوروزآباد	فروردین
۲	مسابقات قهرمانی کشور	زمین چمن	آزاد	۸	قصر فیروزه	اردیبهشت
۳	جام خرمشهر	مانژ	آزاد	۶	نزاجا	خرداد
۴	جام خیریه بهنام دهش‌پور	زمین چمن	آزاد	-	قصر فیروزه	خرداد
۵	جام پارس	زمین چمن	صفر تا ۴	۶	قصر فیروزه	تیر
۶	جام خلیج فارس	زمین چمن	صفر تا ۴	۴	قصر فیروزه	شهریور
۷	جام ادب (بانوان)	زمین چمن	آزاد	۸	قصر فیروزه	شهریور
۸	جام ایران زمین بین‌المللی	زمین چمن	صفر تا ۴	۴	قصر فیروزه	اواخر مهر
۹	جام سرهنگ سرعت‌پور	زمین چمن	صفر تا ۲	۲	قصر فیروزه	آبان
۱۰	جام فجر (روی پرف)	مانژ	آزاد	۶	باشگاه ارتش	بهمن

می‌دانیم که اصفهان مرکز گردشگری ایران است و اصفهان به دلیل داشتن میدان نقش جهان که قدیم‌ترین میدان چوگان جهان بوده و مرکز توجه چوگان بازان سراسر جهان است

استرالیا، انگلستان و فرانسه، هم در بخش آقایان و هم در بخش بانوان به ایران دعوت شدند و بازی‌های آنان با تیم‌های ایران از شبکه‌های خارجی نیز پخش شد. امسال هم پیرو برگزاری مسابقات داخلی طی هر ماه، در حال حاضر نیز یک سری بازی‌های داخلی در چهار "چوکه" و با هندی‌کاپ آزاد و صفر تا چهار نیز در حال برگزاری است.

حمزه ایلخانی‌زاده پتانسیل ورزش چوگان را برای جذب گردشگر بسیار بالا و با ارزش می‌داند و می‌گوید: «می‌دانیم که اصفهان مرکز گردشگری ایران است و اصفهان به دلیل داشتن میدان نقش جهان که قدیم‌ترین میدان چوگان جهان بوده و مرکز توجه چوگان بازان سراسر جهان است. این میدان در گذشته محل اصلی برگزاری مسابقات چوگان در تاریخ کشورمان بوده و هنوز دروازه‌های چوگان در طرفین میدان نقش جهان به چشم می‌خورد و لذا اگر این میدان از شکل کنونی و حالت فعلی‌اش به شکل تاریخی آن بازگردانده شود و با وجود بازار و مساجد و آثار تاریخی ارزشمندی که در اطراف آن وجود دارد، مجدداً برای بازی چوگان احیا شود، مهم‌ترین نقطه توجه چوگان‌بازان برای

شد و با جلب توجه و رغبت آن‌ها، ما به معرفی و توسعه آن همت گماشتیم و اکنون ۵ سال است که با تلاش پیوسته، فدراسیون چوگان با همکاری سازمان تربیت بدنی و مسوولین محترم آن ایجاد شده و به ترویج چوگان بین جوانان و علاقه‌مندان مشغولیم.»

وی تصریح می‌کند: «به هر حال خاموشی چندین ساله این ورزش سبب شده تا برای بسترسازی دوباره و احیا و توسعه آن زحمت زیادی نیاز باشد که در این کار مهمترین نقش جدا از عشق و علاقه و تلاش ما، همت و یاری مسوولین را هم می‌طلبد. در دو سال گذشته فدراسیون چوگان موفق به برگزاری مسابقات بین‌المللی هم شده است و چوگان‌بازان

و بسیاری دیگر از شاعران این مرز و بوم، چوگان را در اشعار خود ستوده‌اند، حتی مثل معروف «این گوی و این میدان» اشاره به چوگان است.

ایلخانی‌زاده در ادامه، سخن از نقش امروزی چوگان در جهاد یاد کرد و گفت: «این بازی هنوز بازی تراز اول دنیا محسوب می‌شود و با اینکه از ایران به هندوستان و سپس به اروپا و آمریکا مهاجرت کرده است، در فرانسه انگلیس، استرالیا و دیگر نقاط دنیا در سطح وسیعی بازی می‌شود از اعتبار بالایی برخوردار است.»

رئیس فدراسیون چوگان کشور می‌افزاید: «در دوره تاریخ معاصر کشورمان، ورزش چوگان سیر قهقراپی داشته و بدین صورت که در زمان حکومت قاجار بی‌توجهی به ورزش به پایین‌ترین حد رسید و این تنزل تا زمان حکومت پهلوی نیز ادامه داشت و تا سال‌های آخر حکومت سلسله پهلوی به صورت محدودی در ارتش و در حد زمین‌های خاکی، بازی می‌شد و افراد معدودی در همان زمان این بازی را آموختند و پس از انقلاب و تا پایان جنگ، به محض آن‌که فضای جامعه اجازه شروع و ترویج این ورزش را مهیا کرد، ارزش آن برای مسوولین توضیح داده

بازیکنان مسن و جوانان در قالب تیم‌ها است که این امر بر جذابیت این مسابقات خواهد افزود. گفتنی است زمین چوگان قصر فیروزه در سه راه تهران پارس - اتوبان شهید دوران (اسبدوانی) مجموعه چوگان و سوارکاری شهدا واقع است.

تاریخچه چوگان

از این بازی پر جنبش که اسب و انسان در آن نقش گذارند، در متون مختلف تاریخی نظیر «کارنامه اردشیر بابکان» و داستان‌ها ترانه‌های مردمی بسیار زیاد شده است. به طوری که اصطلاحات این بازی به ادبیات شعری ایران راه پیدا کرده‌اند. کلماتی نظیر « گوی » و « چوگان » و « میدان » و « گوی بودن » و ... از این دست‌اند.

در متون به یادگار مانده از عهد پیش از اسلام تا نوشته‌های شاعران و نویسندگان بزرگ ایران از چوگان، اصطلاحات آن کاملاً مشهود است. هر چند که به شیوه انجام این بازی اشاره نشده است. تنها در شاهنامه شمار بازیکنان چوگان چهارده تن گفته شده «در هر سو، هفت تن بازی می‌کنند و با ربودن گوی و رساندن آن به انتهای میدان برتری می‌یابند». قابوسنامه شمار بازیکنان را هشت می‌گوید که شش تن میان میدان و دو تن دیگر در دو سر میدان جای می‌گیرد.

در سده‌های آغازین گاه شمار مسیحی بود که چوگان از خاورمیانه به چین و ژاپن رفت و در عین حال به سوی باختر یعنی به آسیای کوچک و یونان پیشروی کرد. ضمن آن که در زمان فرمانروایی مغول‌ها در هند، بازی چوگان در آن‌جا نیز گسترش یافت.

در آغاز سده نوزدهم این بازی نیز در زاد بوم خود به فراموشی سپرده شد.

با ورود انگلیسی‌ها به هندوستان بود که زمینه‌های اصلی برای آشنای غربی‌ها با این بازی فراهم شد. انگلیسی‌ها چنان شیفته این ورزش شدند که به فرا گرفتن آن پرداختند این ورزش را به در سال ۱۸۶۲ با کشایش باشگاه چوگان کلکته این بازی در سراسر هند گسترش یافته و به تدریج انگلیسی‌ها و هندیها این ورزش را به ورزشی بومی تبدیل کردند.

پیوند نزدیک میان انگلستان و هندوستان چوگان را به اروپا کشاند و در سال ۱۸۷۱ نخستین بازی چوگان در انگلستان انجام گرفت. در پی این رویداد بود که چوگان به زودی در آمریکای شمالی و جنوبی گسترش یافت ولی هندوستان هم‌چنان کانون جهانی این بازی بود.

در سال ۱۸۸۰ بازی‌های جهانی به نام جام وست چستر آغاز شد. تا کنون ۹ دوره از آن برگزار شده است. در چهار دوره اخیر از بازیهای المپیک تابستانی نیز بازی چوگان انجام شد، به طوری که و هم اینک انجام آن در بازیهای آینده المپیک پیشنهاد شده و در دست بررسی است. متأسفانه در طول همین مدت دراز ورزش چوگان در زادگاه خود یعنی ایران آسیب‌های بیشتری دید. تا آن‌جا که پس از ناصرالدین شاه تا آغاز دهه ۱۳۵۰ که جنبش برای نو کردن همه رشته‌های سوارکاری سر می‌گیرد دیگر نامی از آن برده نمی‌شود. در آن زمان چوگان جان تازه‌ای می‌گیرد. هر چند که برای توسعه این ورزش راه درازی در پیش داریم.

گردشگران خارجی برای سفر به ایتالیا و حضور آن در میدان است و فقط به همین دلیل سالانه چند میلیون گردشگر خارجی برای دیدن این نمایش، وارد ایتالیا می‌شوند. البته چوگان نه تنها در اصفهان بلکه در خیلی از استان‌های کشورمان هم می‌توانید با بستر سازی و سرمایه‌گذاری مناسب به چنین جایگاهی برای توسعه این ورزش و جذب جوانان و گردشگران خارجی بدل شود».

دومین دوره مسابقات جام چوگان

دومین دوره مسابقات چهار جانبه چوگان، موسوم به جام چوگان خیریه بهنام دهش پور به منظور حمایت از بیماران مبتلا به سرطان و به نفع افراد تحت پوشش این موسسه در ۲۳ و ۲۴ خرداد ماه سال جاری در محل زمین چوگان قصر فیروزه برگزار شد. از نکات جالب توجه این مسابقات، ترکیب

حضور در ایران و بازی در آن خواهد شد و اگر این کار که از نظر اجرایی تغییر آن را با مسئولین سازمان میراث فرهنگی و سازمان تربیت بدنی استان اصفهان نیز بررسی کرده‌ایم و بسیار ساده است عملی شود، رویداد بزرگی است که سبب جذب بی‌شمار گردشگران خارجی می‌شود و مهم‌تر از آن به مردم کشور خودمان نیز اهمیت و ارزش این ورزش ایرانی را که در جهان بسیار هوادار دارد، معرفی خواهد نمود و سبب می‌شود تا با افتخارات دیرینه و فرهنگ اصیل خودشان بیشتر آشنا شوند».

وی در پایان سخنان خود، در این باره اشاره به کشور ایتالیا کرده و می‌گوید: «می‌دانید که در کشور ایتالیا نیز میدان اسبدوانی مشهوری وجود دارد که در حال حاضر آخر هر هفته آن مسابقات اسب دوانی برگزار می‌شود و این میدان یکی از مراکز مهم توجه